

РИНОК ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ

Ващенко І. В., аспірант кафедри економічної теорії *

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: masterservice6@gmail.com

Анотація. В умовах ринкової економіки постає необхідність інтеграції України у світовий економічний простір, пошуку стійких ніш у реалізації виробленої продукції. Враховуючи ту обставину, що однією з провідних галузей міжнародної спеціалізації країни є сільськогосподарське виробництво, зміцнення позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції є одним із першочергових завдань держави.

На сьогодні у світі є три головні ресурси, які визначають перспективи розвитку країн на майбутнє: питна вода, зерно та нафта. Зерновий сектор істотно впливає на добробут сільського населення і розвиток сільських територій та є фундаментом для більшості галузей агропромислового комплексу України. На аграрному ринку зернові культури зберігають провідні позиції в експорті, переробці і внутрішньому споживанні, що доводить їх стратегічно важливу роль у забезпеченні продовольчої та економічної безпеки країни.

Стратегічний характер і масштаби розвитку вітчизняної зернової галузі доповнюються досить вагомими її міжгалузевими зв'язками з іншими секторами національного господарства, що істотно впливає на загальний стан усієї економіки країни.

Ключові слова: зернові, ринок, сільське господарство, урожайність, валовий збір.

Актуальність.

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно, в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Зернове господарство є особливою галуззю агропромислового комплексу, що визначає в сучасних умовах

рівень розвитку всього аграрного сектору економіки України. Саме зазначеними та іншими обставинами зумовлюється актуальність виконання поданого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Фундаментальні питання, пов'язані з даною проблематикою, було розглянуто у працях багатьох вчених,

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор М. П. Талавири

зокрема О. І. Алтухова, Ю. Д. Білик, В. І. Бойко, В. І. Власова, В. І. Губенка, Б. Губського, С. Кваша, В. О. Клюкач, М. Г. Лобас, З. П. Ніколаєнко, П. Саблук, В. Суперсон, А. А. Фесини, Л. М. Худолій, О. Шпичак та інших. Водночас, необхідно зауважити, що теоретичні та прикладні проблеми, пов'язані з функціонуванням та розвитком ринку зернових в умовах загострення фінансової та економічної кризи, потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження – визначення стану й сучасних тенденцій розвитку ринку зерна в Україні.

Матеріали і методи дослідження.

Під час проведення дослідження було використано такі методи: монографічний – під час опрацювання фахових літературних джерел та роботи з текстовим поданням зазначеної проблематики; системний – для уточнення категоріального апарату; економіко-математичний і статистичний – під час роботи зі статистичною інформацією та виведення аналітичних виразів; логічний – для визначення позитивних соціальних та економічних ефектів, з метою узагальнення результатів і формування висновків.

Результати дослідження та їх обговорення. В аграрній політиці України зерно, особливо пшениця, займає центральне місце. Зерно є стратегічним продуктом і барометром стану сільського господарства.

Зерновий ринок являє собою систему товарно-грошових відносин, що виникають між його суб'єктами в процесі виробництва, зберігання, торгівлі та використання зерна на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямів реалізації зерна та визначення цін, а та-

кож державного контролю за його якістю та зберіганням. Суб'єктами ринку зерна є товаровиробники зерна, підприємства зі зберігання зерна, суб'єкти заставних закупок зерна та проведення інтервенційних операцій, акредитовані біржі та інші (див. таблицю).

У цілому зерновий комплекс є основою для розвитку внутрішнього ринку зерна, хлібобулочної, борошно-круп'яної промисловості, спиртової, кондитерської, комбікормової, виробництва біоетанолу та інших галузей. В окремих випадках, від господарського току до кінцевої реалізації процес руху зерна акумулює в собі від 3 до 22 суміжних або побічних виробництв які відбиваються на вартості кінцевого продукту [2].

Виробництво зернових культур є основним напрямом в АПК України. Кукурудза, пшениця та ячмінь – це три основні культури, що формують основу в рослинництві України. Про це свідчить структура виробництва зернових і зернобобових культур, що продемонстровано на рис. 1.

Цінова волативність на ринку зерна залишається одним із найбільш непередбачуваних факторів ринкового середовища, що негативно впливає на розвиток галузі.

З початку 2017 р., як і в минулі періоди, кон'юнктура світового агропродовольчого ринку характеризувалася значним коливанням цін на основі види сільськогосподарської сировини. Однак для вітчизняного аграрного експорту в цілому за січень – липень 2017 р. склалася порівняно краща цінова ситуація, ніж минулого року (рис. 2).

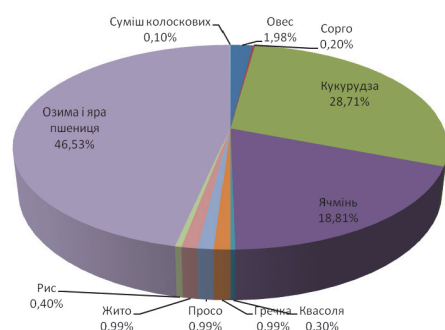
Так, середньозважена ціна експорту пшениці в січні – липні 2017 р., порівняно з відповідним періодом 2016 р., зросла на 106,2% і сягає 161,07 дол. за 1 т, ячменю, відповід-

Суб'єкти ринку зерна в Україні

СУБ'ЄКТИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА					
Сільськогосподарські підприємства		Фермерські господарства		Особисті господарства населення	
СУБ'ЄКТИ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА					
Елеватори	Хлібні бази	Борошномельні підприємства	Комбікормові підприємства	Хлібоприймальні бази	
СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ					
Аграрний фонд		Аграрна біржа		Інші суб'єкти державних заставних закупівель зерна	
СУБ'ЄКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ					
Біржі	Оптові ринки	Міські та сільські ринки	Магазини роздрібно́ї торгівлі	Ярмарки	Виставки
СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВО-РОЗРАХУНКОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ					
Банки	Кредитні спілки	Страхові організації	Розрахунково-клірингові установи	Фонд аграрних страхових субсидій	
СУБ'ЄКТИ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ					
Залізничний транспорт		Водний транспорт	Автомобільний транспорт		Повітряний транспорт

но, 101,8% і 141,2 дол. та кукурудзи – 101,7% і 156,1 дол. [8].

Доволі важлива роль зернових культур у забезпеченні продовольчої та економічної безпеки країни спонукає експертів та агроаналітиків ринку до аналізу тенденцій, які визначальним чином впливають на загальний стан і перспективи розвитку галузі [6].

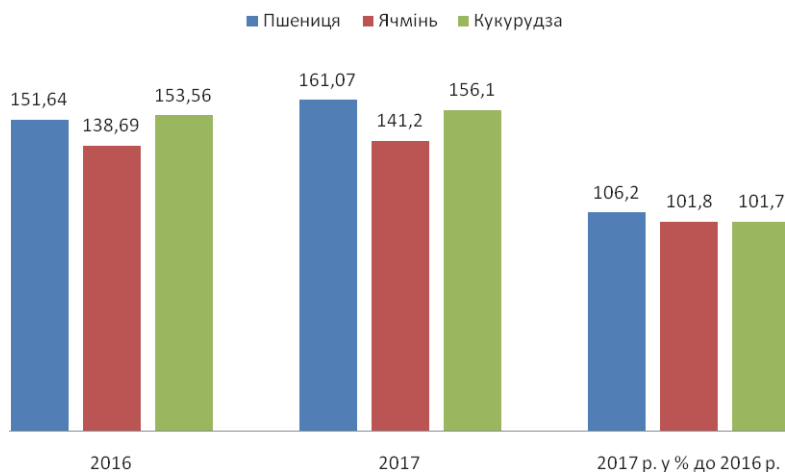

Рис. 1. Структура посівної площі під зерновими культурами України

Тенденції, які нині спостерігаються у виробництві зернових культур, безпосередньо пов'язані з двома важливими трендами. Насамперед, за період 2013–2017 років відбулося зниження посівних площ та питомої частки зернових культур. Водночас, під урожай 2017 р. в цілому вони зросли на 101,4% (рис. 3).

Інший тренд пов'язаний із суттєвим підвищенням показника їх середньої врожайності, що в цілому компенсувало можливе зниження виробництва внаслідок скорочення посівних площ. Упродовж 2013–2016 років середня врожайність усіх зернових культур включно з кукурудзою зросла із 40,6 ц/га до 46,1 ц/га, або на 13,5% [8].

Поряд із цим, додатково до економічних факторів внутрішнього і зовнішнього характеру, що пов'язані з кон'юктурою аграрного ринку і цінами на матеріально-технічні ресурси, зернова галузь зазнає певного природно-кліматичного впливу.

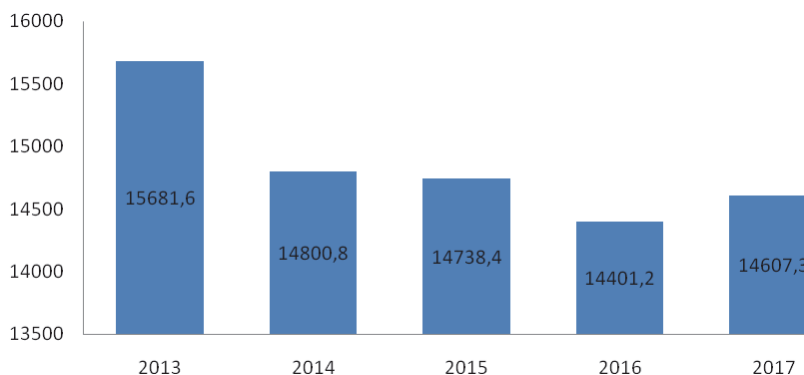
Рис. 2. Середньозважені ціни експорту основних зернових культур з України в січні – липні 2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 року

Україна за відповідних економічних умов спроможна забезпечити себе необхідною кількістю зерна та забезпечити експорт значної його кількості на світовий ринок [5].

В українській економіці є значний потенціал як у виробництві зерна, хлібопродуктів, кормів, так і взагалі в аграрному секторі. Але щоб розкрити цей потенціал, потрібно створити: законодавчо-нормативну базу, яка відповідає міжнародним актам та нор-

мам; інституції, які б забезпечували конкурентоспроможність у ринковому середовищі; механізм впровадження новітніх технологій та інвестицій [3].

Основними напрямками експорту українського зерна має бути Північна Африка, Близький Схід, ЄС та СНД. При здійсненні рекомендованих вище заходів, Україна зможе утримувати ці ринки. Також Україна зможе успішно конкурувати на внутрішньому ринку зерна, хлібопродуктів та кормів.

Рис. 3. Динаміка посівних площ зернових і зернобобових культур в усіх категоріях господарств України

Висновки і перспективи.

Отже, незважаючи на складні погодні умови цього року, зернова галузь забезпечила стійке виробництво, що гарантує продовольчу й економічну безпеку країни. Зернові культури є основою формування й підтримання на належному рівні стратегічного продовольчого, кормового та експортного балансу держави.

Список використаних джерел:

1. Лебідь В. М. Сучасний стан ринку зерна України / В. М. Лебідь, К. Є. Прищепя // Економічний вісник Донбасу. – 2013. – № 1 (31). – С. 131–135.
2. Лузан Ю. Я. Збалансованість попиту та пропозицій на продовольчому ринку України / Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 8. – С. 27–36.
3. Майстро С. В. Ринок зерна в Україні: сучасний стан та напрямки державного регулювання [Електронний ресурс] / С. В. Майстро, М. Г. Хірамагомедов. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/01.pdf>.–2012
4. Мельник Л. Л. Зерновий комплекс України в аспекті експортних можливостей та державного регулювання / Л. Л. Мельник // Агросвіт. – 2013. – № 4. – С. 13–19.
5. Нікішина О. В. Стратегічні орієнтири розвитку зернового ринку України [Електронний ресурс] / О. В. Нікішина. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110629/6_nikish.htm
6. Програма "Зерно України – 2015". К. : ДІА, 2011. – С. 48.
7. Статистична інформація. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Lebed, V. M., Graft, K. E. (2013). Suchasnij stan rynku zerna Ukrayiny [The current state of the Ukrainian grain market]. *Economic Bulletin Donbass*, 1 (31), 131–135.
2. Luzan, Yu. (2011). Zbalansovanist popytu ta propozycij na prodovolchomu rynku Ukrayiny [Balance of demand and supply on the Ukrainian food market]. *Economy of agroindustrial complex*, 8, 27–36.
3. Master, S. V., Hiraamagomedov, M. G. The grain market in Ukraine: the current state and trends of state regulation. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/01.pdf>.–2012.
4. Melnyk, L. L. (2013). Zernovij kompleks Ukrayiny v aspekti eksportnyh mozhlyvostej ta derzhavnogo reguluvannya [Ukraine's grain complex in terms of export opportunities and state regulation]. *AgroSvit*, 4, 13–19.
5. Nikishina, O. V. Strategic guidelines for the development of Ukraine's grain market. Available at: http://www.confcontact.com/20110629/6_nikish.htm.
6. "Grain of Ukraine – 2015" program (2011). Kiev.: DIA, 48.
7. Statistical information. State Committee of Statistics of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

***

Vashchenko I.

**MARKET OF GRAINS IN UKRAINE:
ANALYSIS OF THE MODERN STATE**
[https://doi.org/10.31548/
zemleustriy2018.03.09](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2018.03.09)

Abstract. *In a market economy, there is a need for Ukraine's integration into the world economic space, the search for stable niches in the sale of manufactured products. Taking into account the fact that one of the leading branches of international specialization of the country is agricultural production, strengthening of the*

positions on the world market of agricultural products is one of the state's top priorities.

Today in the world there are three main resources that determine the prospects for the development of countries for the future: drinking water, grain and oil. The cereal sector has a significant impact on the welfare of the rural population and the development of rural areas and is the basis for most sectors of the agro-industrial complex of Ukraine.

In the agrarian market, grain crops retain leading positions in exports, processing and domestic consumption, proving their strategic importance in ensuring food and economic security of the country.

The strategic nature and scale of the development of the domestic grain industry are complemented by its significant inter-sectoral links with other sectors of the national economy, which has a significant impact on the overall state of the entire economy of the country.

Keywords: cereals, market, agriculture, yield, gross tax.

***

Ващенко И. В.

**РЫНОК ЗЕРНОВЫХ В УКРАИНЕ:
АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ**

[https://doi.org/10.31548/
zemleustriy2018.03.09](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2018.03.09)

Аннотация. В условиях рыночной экономики возникает необходимость интеграции Украины в мировое экономическое

пространство, поиска устойчивых ниш в реализации продукции. Учитывая то обстоятельство, что одной из ведущих отраслей международной специализации страны является сельскохозяйственное производство, укрепление позиций на мировом рынке сельскохозяйственной продукции – одна из первоочередных задач государства.

Сегодня в мире есть три главных ресурса, которые определяют перспективы развития стран на будущее: питьевая вода, зерно и нефть. Зерновой сектор существенно влияет на благосостояние сельского населения и развитие сельских территорий и является фундаментом для большинства отраслей агропромышленного комплекса Украины.

На аграрном рынке зерновые культуры сохраняют ведущие позиции в экспорте, переработке и внутреннем потреблении, что доказывает их стратегически важную роль в обеспечении продовольственной и экономической безопасности страны.

Стратегический характер и масштабы развития отечественной зерновой отрасли дополняются достаточно весомыми ее межотраслевыми связями с другими секторами национального хозяйства, оказывают существенное влияние на общее состояние всей экономики страны.

Ключевые слова: зерновые, рынок, сельское хозяйство, урожайность, валовой сбор.